

Sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunnalle

25.10.2022

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi sosiaalihuoltolain ja terveydenhuoltolain muuttamisesta sekä niihin liittyviksi laeiksi HE 197/2022 vp

Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry kiittää mahdollisuudesta tulla kuulluksi em. lakien muuttamiseen liittyen.

Talentia on STM:n pyynnöstä antanut asiassa lausunnon 6.6.2022: ([20220606 Lausuntopyyntö-mielenterveys-ja-paihdepalveluja-koskevan-lainsaadannon-uudistamisesta-1.pdf \(talentia.fi\)](#)). Kiitämme ministeriön virkamiehiä esittämiemme muutosehdotusten huomioimisesta.

Seuraavat Talentian esittämät ja kannattamat muutokset on huomioitu hallituksen esityksessä (HE 197/2022 vp):

1. Mielenterveystyö sekä päihde- ja riippuvuustyö säilyvät sosiaalihuoltolaissa lakisääteisinä palveluina

(SHL 24 § ja SHL 25 §)

Aikaisemmassa lakiesityksessä mielenterveystyötä ja päihdetyötä oltiin poistamassa sosiaalihuoltolakiin kuuluvista lakisääteisistä palveluista. Mielenterveys- ja päihdepalvelujen toteutusta ohjattiin vahvasti terveydenhuollon vastuulle, mutta palveluiden saatavuutta terveydenhuollosta ei lailla taattu. Tällaisenaan lakiesitys olisi vienyt sosiaalialan ammattilaisilta lakiin perustuvat toimintamahdollisuudet ja työvälineet asiakkaiden auttamiseksi. Myös asiakkaiden oikeus sosiaalihuoltolain mukaiseen mielenterveys- ja päihdetyöhön olisi kaventunut.

STM:lle toimittamassaan lausunnossa Talentia piti tärkeänä, että mielenterveystyö ja päihdetyö säilyvät myös jatkossa lakisääteisinä sosiaalipalveluina. Hallituksen esityksessä tämä muutosehdotus on huomioitu ja hyvinvointialueet tarjoavat jatkossa mielenterveystyötä sekä päihde- ja riippuvuustyötä sosiaalihuollon lakisääteisinä palveluina.

2. Oikeus kuntoutusraahan säilyminen myös ilman diagnoosia

(Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetun lain 18 §)

Lakiesityksessä oltiin rajaamassa oikeutta kuntoutusraahan ja tiukentamassa sen saamisen edellytyksiä mm. päihdediagnoosin vaatimuksella. STM:lle toimittamassaan lausunnossa Talentia piti tärkeänä, että sosiaalihuoltolain mukaisena palveluna toteuttavassa kuntoutuksessa säilyy oikeus kuntoutusraahan myös ilman diagnoosivaatimusta. Nyt hallituksen esityksessä Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetun lain 18 §:n 4 momenttia on muutettu siten, että myös sosiaalihuoltolain perusteella annetun laitospääntötyön perusteella voi edelleenkin saada kuntoutusrahaa.

3. Yhteisösosiaalityö ja etsivä työ nostetaan sosiaalihuollon lakisääteiseksi tehtäväksi

(SHL 7a §)

Talentia kannattaa hallituksen esitystä, jossa yhteisösosiaalityö ja etsivän työ määritellään sosiaalihuollon lakisääteiseksi tehtäväksi. Yhteisösosiaalityön velvoite on jo nyt laissa (SHL 15§) ja etsivää työtä tehdään joissakin kunnissa, mutta palvelut eivät toteudu valtakunnallisesti.

Etsivä työ ohjaa työtä varhaiseen tukeen ja ennaltaehkäisyyn. Mielenterveys- ja päihdeasiakkaiden tavoittaminen, avun tarpeen tunnistaminen sekä tarvittaviin palveluihin ohjaaminen vaatii jalkautumista alueelle, tiloihin ja tilaisuuksiin. Etsivällä työllä voidaan estää syrjäytymistä, tavoittaa ja tunnistaa tuen tarpeessa olevia ihmisiä ja ohjata heitä oikea-aikaisesti oikeiden palveluiden piiriin.

Yksilökeskeinen lähestymistapa ei kuitenkaan puutu sosiaalisten ongelmien juurisyihin. Siksi on tärkeää, että myös yhteisösosiaalityö nostetaan hyvinvointialueiden lakisääteiseksi tehtäväksi. Kuten hallituksen esityksessä todetaan, *sosiaalityölle kuuluu lakisääteisesti rooli vaikeisiin elämäntilanteisiin, sosiaalisiin ongelmiin ja syrjäytymisriskeihin vastaavana ammatillisena toimijana tehdä muutostyötä ja nostaa esiin ja raportoida sosiaalisia epäkohtia, ihmisten tarpeita tai organisaatioiden toimintaongelmia.* Yhteisösosiaalityöllä on olennainen rooli asiakkaiden tarpeiden huomiomisessa sekä kehitettäessä palvelujärjestelmää, asuinalueita ja toimintaympäristöjä. Yhteisösosiaalityöllä on myös vahva yhteys rakenteelliseen sosiaalityöhön, joka on alhaalta ylöspäin tapahtuvaa tiedontuotantoa ja jossa ihmiset ja yhteisöt voivat omalla toiminnallaan muuttaa epätasa-arvoa tuottavia rakenteita. Sosiaalialan

ammattilaisten, sosiaalijohdon ja paikallisten poliittisten päättäjien lisäksi myös asiakkaiden ja kansalaisyhteiskunnan toimijoiden on voitava olla osallisina rakenteellisen sosiaalityön toteuttamisessa.

Talentia esittää tarkennuksia tai muutoksia hallituksen esitykseen seuraavasti:

1. Sosiaali- ja terveydenhuollon yhteiset palvelut

(SHL 2a §, THL 8a §, THL 28 §)

Hallituksen esityksessä sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisiä palveluja säätelevät pykälät ovat selkeät ja yhteneväiset. Talentia pitää hyvänä sitä, että asiakkaan etu toimii ratkaisevana kriteerinä sovellettavan lain valinnassa.

Hallituksen esityksen sivulla 148 käsitellään myös sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisiä palveluita. Hallituksen esityksessä mainitaan seuraavaa: *Hoidon tarpeen arvioimisessa ja sen antamisessa noudatettaisiin terveydenhuoltolain mukaista menettelyä, ja tarvittava sosiaalinen kuntoutus liitettäisiin siihen yhteisesti toteutettuna palveluna tai esimerkiksi turvaamalla laitosjakson jälkeinen palvelujen tarve.* Talentia esittää perusteluihin seuraava tarkennusta: sosiaalisesta kuntoutuksesta, kuten muistakin sosiaalihuoltolain mukaisiin tuen tarpeisiin vastaavista palveluista, tekee arvion sosiaalihuollon laillistettu ammattihenkilö. Lisäksi Talentia ehdottaa, että sosiaalisen kuntoutuksen palvelusta tulee antaa muutoksenhakukelpoinen hallintopäätös, koska hallituksen esitys jättää epäselväksi, tarkoitetaanko tässä yhteydessä sosiaalisella kuntoutuksella erillistä palvelukokonaisuutta vaiko esim. lääkinnällisen kuntoutuksen sisään kytkeytyvää palvelua.

2. Päihde- ja riippuvuushoito

(THL 28 §)

Hallituksen esityksessä terveydenhuoltolain 28 § mukaan *Hoitoa on annettava henkilön, hänen perheensä ja muiden läheistensä tuen, hoidon- ja kuntoutustarpeen perusteella.* Sen sijaan sosiaalihuoltolain 24 § 4

momentissa todetaan, että *Palveluja on annettava henkilön, hänen perheensä ja muiden läheistensä avun ja tuen tarpeen perusteella.*

Sosiaalinen kuntoutus on keskeinen sosiaalihuollon palvelu, jolla vastataan myös päihdeistä ja riippuvuuksista aiheutuviin tuen tarpeisiin tilanteissa, joissa päihdetyö ei eri syistä tule kyseeseen. Kuntoutusta käytetään terminä sosiaalihuoltolaissa (mm. 14 § ja 17 §). Talentia pitää tärkeänä kuntoutuksen esiintuomista myös sosiaalihuollon päihde- ja riippuvuustyön kohdalla. Siksi Talentia esittää sosiaalihuoltolain 24 § 4 momenttia muokattavaksi seuraavasti: Palveluja on annettava henkilön, hänen perheensä ja muiden läheistensä avun tarpeen, tuen tarpeen ja kuntoutuksen tarpeen perusteella.

3. Päihde- ja riippuvuustyö ja erityiset palvelut

(SHL 24 § ja 24 a §)

Päihderiippuvuus tulee ymmärtää sairauden lisäksi sosiaalisena ongelmana, jonka tunnistamiseen ja hoitoon tarvitaan sekä sosiaalihuollon että terveydenhuollon ammattilaisia. STM:lle toimittamassaan lausunnossa Talentia piti tärkeänä, ettei asiakkaiden oikeusturvaa ja palveluiden saatavuutta tule heikentää. Asiakkailla tulee olla oikeus päihdetyön palveluihin sekä sosiaali- että terveydenhuollon palveluina ja myös ilman diagnosoitua päihdehäiriötä. Päihdeiden käyttöön liittyy lähes aina myös sosiaalisia ongelmia, joihin vastaaminen edellyttää sosiaalihuollon erityisosaamista sekä sosiaalihuollon päihdetyön erityispalveluja, kuten sosiaalisena kuntoutuksena toteutettavaa päihdehuollon laituskuntoutusta.

Talentia pitää tärkeää, että sosiaalisen kuntoutuksen yhteydessä voidaan tarvittaessa toteuttaa myös lääkehoitoa sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisesti toteutettuna palveluna. Talentia toivoo lain soveltamisohjetta siitä, miten tällainen laitoshoido jatkossa järjestetään.

4. Psykososiaalinen tuki äkillisissä järkyttävissä tilanteissa

(SHL 29 b §)

Sosiaalihuollon psykososiaalisella tuella tarkoitetaan yksilöille, perheille ja yhteisöille sosiaalityönä ja sosiaaliohjauksena annettavaa tukea, jolla vahvistetaan asiakkaan toimintakykyä, osallisuutta ja elämänhallintaa. Psykososiaalista tukea annetaan myös äkillisiin kriisitilanteisiin liittyviin tuen tarpeisiin. Lakiehdotuksessa sosiaalihuollon tarjoama psykososiaalinen tuki määriteltiin suppeasti vain äkillisissä ja järkyttävissä tilanteissa annettavaksi välittömäksi tueksi. Talentia pitää tärkeää, että äkillisiin traumaattisiin tilanteisiin joutuneilla henkilöillä on mahdollisuus saada sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyönä toteutettavaa laadukasta psykososiaalista tukea ja kriisityötä.

STM:lle toimittamassaan lausunnossa Talentia kuitenkin toivoi, että psykososiaalisen tuki ymmärretään ja määritellään laajemmin pitkäkestoisena ja prosessinomaisena tukena; ei vain äkillisiin ja järkyttäviin tilanteisiin vastaavana kertaluontoisena palveluna. Hallituksen esityksessä tätä muutosehdotusta ei ole huomioitu, vaan psykososiaalinen tuki määritellään edelleen äkillisiin ja järkyttäviin tilanteisiin vastaavaksi sosiaalityönä ja -ohjauksena annettavaksi välittömäksi tueksi. Talentia esittää valiokunnalle pohdittavaksi, tulisiko palvelun sisältöä määritellä lakitasoisesti esitettyä laajemmin.

5. Työnohjaus

(Terveydenhuoltolaki 78 c §)

Työnohjaus on lakisääteistä terveydenhuollon mielenterveyspalveluissa. Hallituksen esityksessä työnohjausvelvoitetta laajennettiin koskemaan myös terveydenhuollon päihde- ja riippuvuuspalveluita. Hallituksen esityksessä todetaan työnohjauksen *lisäävän hoidon antamista tarkoitetulla tavalla ja siten parantavan annetun hoidon laatua ja vaikuttavuutta*. STM:lle toimittamassaan lausunnossa Talentia esitti vastaavan pykälän viemistä velvoittavana myös sosiaalihuoltolakiin. Hallituksen esityksessä muutosehdotusta ei ole huomioitu. Talentia esittää valiokunnalle pohdittavaksi, tulisiko lakisääteinen työnohjausvelvoite laajentaa koskemaan myös sosiaalihuollon mielenterveystyötä sekä päihde- ja riippuvuustyötä.

Talentia on tyytyväinen, että hallituksen esityksessä on otettu hyvin huomioon Talentian esittämiä muutosehdotuksia. Erityisen merkityksellisenä Talentia pitää päihdetyön ja mielenterveystyön palauttamista sosiaalipalveluihin ja omina pykälinään sosiaalihuoltolakiin. Koska mielenterveys- ja päihdetyön asiakkailta on usein tarvetta sekä lääketieteelliselle hoidolle, että sosiaalihuollon palveluille ja tukitoimille, pitää Talentia tarkoituksenmukaisena sitä, että lakitasoisesti edistetään sosiaali- ja terveyspalveluiden yhteistä tekemistä ja palveluiden yhteensovittamista.

Jotta asiakkaiden oikeus laadultaan hyvään mielenterveys- ja päihdetyöhön toteutuu, Talentia toivoo kiinnitettävän huomiota riittäviin henkilöstö- ja aikaresursseihin sekä henkilöstön koulutusmahdollisuuksien turvaamiseen ja siten tarvittavan osaamisen kehittämiseen. Lisäksi Talentia toivoo tarkasteltavan tietosuojalainsäädännön asettamia haasteita tiedon liikkumiselle terveydenhuollon ja sosiaalihuollon välillä tilanteissa, joissa palvelu toteutetaan yhteisenä palveluna.

Sosiaali- ja terveydenhuolto on siirtymässä kohti hyvinvointialueita ja sote-integraatiota. Sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyön sujuvoittamiseksi ja päällekkäisen työn välttämiseksi eri palveluiden määritelmiä ja sisältöjä on tarpeen vahvistaa lainsäädännöllä. Sosiaalihuoltolain osalta hallituksen esityksessä sosiaalisen kuntoutuksen määritelmää on onnistuneesti täsmennetty. Tässä yhteydessä olisi voinut päivittää myös sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen sisällöllisiä määritelmiä.

Marja Marttila

erityisasiantuntija

Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry

